

راهنمای

دریاچه‌های ایران

حسن زنده دل و دستیاران

کاروان جهانگردان - ایرانگردان
تهران ۱۳۸۷

- نشر ایرانگردان منتشر کرده است
- مجموعه راهنمای جامع ایرانگردی (مصور)
- مجموعه راهنمای گردشگری شهرهای ایران - کاشان
- مجموعه راهنمای گردشگری روستاهای ایران
- ایران کهن تر از تاریخ (لوح فشرده)
- ایران، طبیعت و تمدن (لوح فشرده) برای نوجوانان
- PERSIA Older than History (CD)
- Iran Tourist Guide
- راهنمای قلعه‌های ایران
- راهنمای غارهای ایران
- مراسم اقوام ایرانی

زنده‌دل حسن. ۱۳۳۱-

دریاچه‌های ایران / تألیف حسن زنده‌دل؛ دستیار. احمد معصومی؛

عکس و اسلاید آرشیو ایرانگردان؛ طراحی و صفحه‌آرایی مهدی پاکت‌چی

تهران: نشر ایرانگردان (کاروان جهانگردان)، ۱۳۸۷.

۹۵-۶۳۳۵-۹۶۴-۹۷۸-۴۸۰۰۰ ریال؛

فیبا

دریاچه‌ها - ایران - آثار طبیعی

معصومی، احمد، ۱۳۳۸

پاکت‌چی، مهدی، ۱۳۴۶ - ، طراح

DSR ۲۱۵۵/۹۷۲ ۱۳۸۶

۵۵۱/۴۸۲۰۹۵۵

۱۱۸۷۵۶۶

راهنمای دریاچه‌ها و آبشارهای ایران

تألیف: حسن زنده‌دل

دستیار: احمد معصومی

طراحی و صفحه‌آرایی: مهدی پاکت‌چی

عکس و اسلاید: آرشیو ایرانگردان

حروف‌نگار: بهاره صادقی

ناظر چاپ: فریدون آذریون

چاپ و صحافی: شادرنگ

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۷

شمارگان: ۵۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۳۵-۴۵-۶

همه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

هر نوع استفاده بازرگانی اعم از تکثیر، بازنویسی، فیلم‌سازی، ذخیره و انتقال کامپیوتری، پیگرد قانونی دارد. نقل حداکثر ۳۰۰ کلمه برای نقد و معرفی در مطبوعات بلامانع است.

مرکز پخش و فروش: نشر کاروان جهانگردان (ایرانگردان)

تلفن: ۱۴ - ۰۲۱-۴۴۶۳۳۶۱۲ - ۰۲۱-۴۴۶۶۷۱۵۶ - ۰۲۱-۴۴۶۶۷۱۵۶

www.irangardan.com

فهرست

۱۶.....	آبشار عیش آباد.....	۱۱.....	قدمه.....
۱۶.....	آبشار آسیاب خرابه.....	۱۳.....	آذربایجان شرقی.....
۱۶.....	آبشار گورداغ.....	۱۳.....	دریاچه‌ها.....
۲۱.....	آذربایجان غربی.....	۱۳.....	دریاچه قوری گؤل.....
۲۱.....	دریاچه‌ها.....	۱۳.....	دریاچه‌های سدها.....
۲۱.....	دریاچه ارومیه.....	۱۴.....	تالاب‌ها و مرداب‌ها.....
۲۳.....	دریاچه‌های سدها.....	۱۵.....	تالاب آماگلی.....
۲۳.....	تالاب‌ها و مرداب‌ها.....	۱۵.....	تالاب قبادلو.....
۲۴.....	آبشارها.....	۱۵.....	تالاب ماهی آباد.....
۲۴.....	آبشار شلماش.....	۱۵.....	تالاب یانیق گلی.....
۲۴.....	آبشار قلعه چوق.....	۱۵.....	تالاب بزوجیق گلی.....
۲۴.....	آبشار سوله دوگل.....	۱۵.....	تالاب قوشاگلی.....
۲۵.....	آبشار خور خوره.....	۱۵.....	تالاب زولبین گلی.....
۲۵.....	سایر آبشارها.....	۱۵.....	تالاب یوسفلو.....
		۱۵.....	تالاب دیب سیز.....
۲۷.....	اردبیل.....	۱۵.....	تالاب خرمالو.....
۲۷.....	دریاچه‌ها.....	۱۵.....	آبشارها.....

۳۵..... آبشارها	۲۷..... دریاچه نئور
۳۵..... آبشار چم‌آو	۲۷..... دریاچه شورابیل
۳۵..... آبشار آیتاف	۲۸..... دریاچه‌های سدها
۳۵..... آبشار سرتاف	۲۸..... تالاب‌ها
	۲۸..... تالاب گنجگاه
۴۱..... بوشهر	۲۹..... تالاب نوشار
۴۱..... سواحل خلیج فارس	۲۹..... تالاب شورگل
۴۱..... تالاب‌ها و دریاچه‌ها	۲۹..... تالاب ملا احمد
۴۱..... تالاب حله	۲۹..... آبشارها
۴۲..... دریاچه‌های سدها	۲۹..... آبشار گورگور سبلان
	۳۱..... اصفهان
۴۳..... تهران	۳۱..... تالاب‌ها و دریاچه‌ها
۴۳..... دریاچه‌ها	۳۱..... مرداب (باتلاق) گاوخونی
۴۳..... دریاچه‌های تار و ممج	۳۱..... دریاچه سد زاینده‌رود
۴۴..... دریاچه سد امیرکبیر (کرج)	۳۲..... دریاچه‌های سدها
۴۴..... دریاچه سد لتیان	۳۲..... آبشارها
۴۴..... دریاچه سد لار	۳۲..... آبشار آب‌ملخ
۴۴..... سایر دریاچه‌ها	۳۲..... آبشار شالور
۴۵..... آبشارها	۳۲..... آبشار کردعلیا
۴۵..... آبشار لار	۳۲..... آبشار سمیرم
۴۵..... آبشار دوقلو	۳۳..... آبشار نیاصر
۴۵..... سایر آبشارها	
	۳۵..... ایلام
۴۷..... چهارمحال و بختیاری	۳۵..... دریاچه‌ها
۴۷..... تالاب‌ها	۳۵..... دریاچه دوگانه سیاه گاو
۴۷..... تالاب سولگان (سوله جان)	۳۵..... دریاچه‌های سدها
۴۷..... تالاب چغاخور	

دریاچه‌ها و آبشارها ۷

۶۳.....	خوزستان.....	۴۸.....	تالاب گندمان.....
۶۳.....	دریاچه‌ها و تالاب‌ها.....	۴۸.....	تالاب دهنو.....
۶۳.....	دریاچه سد دز.....	۴۸.....	آبشارها.....
۶۳.....	دریاچه سد کرخه.....	۴۸.....	آبشار دره عشق، در فارسان.....
۶۳.....	دریاچه سد شهید عباس‌پور (سد کارون).....	۴۹.....	آبشار آتشگاه، در لردگان.....
۶۳.....	سد خلیل خان (چهاربری).....	۴۹.....	آبشار کردی سبزکوه.....
۶۴.....	تالاب شادگان.....	۴۹.....	دریاچه‌های سدها.....
۶۵.....	هورها، باتلاق‌ها.....	۵۱.....	فارسان رضوی.....
۶۵.....	هور العظیم.....	۵۱.....	دریاچه‌ها.....
۶۵.....	هور مزرعه.....	۵۱.....	دریاچه بزنگان.....
۶۵.....	هور الدورق.....	۵۱.....	دریاچه‌های سدها.....
۶۶.....	آبشارها.....	۵۳.....	آبشارها.....
۶۶.....	آبشار شیوند.....	۵۳.....	آبشار اخلمد.....
۶۶.....	آبشار شوی.....	۵۵.....	فارسان شمالی.....
۶۷.....	زنجان.....	۵۵.....	آبشار روستای استخری.....
۶۷.....	دریاچه‌ها.....	۵۵.....	دریاچه‌های سدها.....
۶۷.....	دریاچه سد گلابر.....	۶۱.....	فارسان جنوبی.....
۶۷.....	آبشارها.....	۶۱.....	دریاچه‌ها.....
۶۹.....	سمنان.....	۶۱.....	دریاچه بند دره.....
۶۹.....	آبشارها.....	۶۱.....	دریاچه بند عمرشاه.....
۶۹.....	آبشار زوریه.....	۶۱.....	دریاچه بند النگ (چارده).....
۶۹.....	آبشارهای آب پران و نلم نیک.....	۶۲.....	آبشارها.....
۷۱.....	سیستان و بلوچستان.....	۶۲.....	آبشار گیوک.....
۷۱.....	سواحل و دریاچه‌ها.....	۶۲.....	آبشار چارده.....

۸۱..... قم	۷۱..... دریای عمان
۸۱..... دریاچه‌ها و آبشارها	۷۱..... دریاچه هامون
۸۱..... دریاچه نمک	۷۲..... هامون جازموریان
۸۱..... دریاچه حوض سلطان	۷۲..... هامون ماشکل
۸۲..... آبشار نوقاهان	۷۳..... هامون چاه‌غیبی (گابی)
۸۲..... دریاچه‌های سدها	۷۳..... دریاچه سه‌دریا
	۷۳..... دریاچه‌های سدها
۸۳..... کردستان	۷۵..... فارس
۸۳..... دریاچه‌ها	۷۵..... دریاچه‌ها
۸۳..... دریاچه زریوار	۷۵..... دریاچه کافت‌ر (شادکام)
دریاچه پشت سد قشلاق (سد وحدت)	۷۵..... دریاچه مهارلو
۸۳.....	۷۵..... دریاچه بریشان (فامور)
	۷۶..... دریاچه‌های طشک و بختگان
۸۵..... کرمان	۷۷..... دریاچه و تالاب ارزن
۸۵..... دریاچه‌ها و آبگیرها	۷۷..... دریاچه‌های سدها
۸۵..... هامون جازموریان	۷۷..... آبشارها
۸۵..... دریاچه‌های سدها	۷۷..... آبشار دشتک ایرج
۸۶..... آبشارها	۷۸..... آبشار مارگون
۸۶..... آبشارهای کوه نیمه	
۸۶..... آبشارهای ارتفاعات جبال بارز	۷۹..... قزوین
	۷۹..... دریاچه‌ها و آبشارها
۸۷..... کرمانشاه	۷۹..... دریاچه اوان
۸۷..... سرآب‌ها	۷۹..... آبشار اوان
۸۷..... سرآب نیلوفر	۷۹..... دریاچه‌های سدها
۸۷..... سرآب حریر (سرآب سیدرضا بیک)	
۸۷..... سرآب هرسم	
۸۷..... سرآب نجویران (نوژی وران)	

دریاچه‌ها و آبشارها ۹

آبشار لوه گالیکش ۹۹

آبشار شیرآباد ۹۹

آبشار کبودوال ۹۹

آبشار باران کوه ۹۹

آبشار زیارت ۹۹

گیلان ۱۰۱

دریا و سواحل گیلان ۱۰۱

تالاب‌ها و مرداب‌ها ۱۰۱

تالاب انزلی ۱۰۱

تالاب امیر کلايه (شیخ علی کل) ۱۰۲

دریاچه‌های سدها ۱۰۳

آبشارها ۱۰۳

آبشار لونک ۱۰۳

لرستان ۱۰۵

دریاچه‌ها ۱۰۵

دریاچه گهر (گل گهر) ۱۰۵

دریاچه کیو (کی بو) ۱۰۵

دریاچه‌های سدها ۱۰۶

آبشارها ۱۰۶

آبشار شوی ۱۰۶

آبشار چکان ۱۰۶

آبشار تاف (نوژیان) ۱۰۶

مازندران ۱۰۹

دریا و سواحل آن ۱۰۹

آبشارها ۸۸

آبشار بل ۸۸

آبشار پیران ۸۸

آبشار پریشان ۸۸

آبشار گینشاپسند ۸۸

دریاچه‌های سدها ۸۸

کهگیلویه و بویراحمد ۸۹

دریاچه‌ها ۸۹

دریاچه مور زرد زیلایی ۸۹

دریاچه کوه گل ۸۹

دریاچه‌های سدها ۸۹

تالاب‌ها ۹۰

تالاب برم الون ۹۰

تالاب برم شیر ۹۰

آبشارها ۹۰

آبشار گنج بنار ۹۰

آبشار مارگون ۹۰

آبشار بهرام‌بیگی ۹۰

آبشار یاسوج ۹۱

گلستان ۹۷

تالاب‌ها و مرداب‌ها ۹۷

مجموعه تالاب‌های آق قلا- اترک ۹۷

تالاب گمیشان ۹۸

دریاچه‌های سدها ۹۸

آبشارها ۹۸

- ۱۱۷..... آبشار یخی
- ۱۱۹..... مرکزی
- ۱۱۹..... دریاچه‌ها و تالاب‌ها
- ۱۱۹..... دریاچه میغان
- ۱۱۹..... دریاچه سد پانزده خرداد
- ۱۱۹..... دریاچه سد غدیر
- ۱۲۰..... دریاچه سد خاکی هندودر
- ۱۲۰..... تالاب عمارت
- ۱۲۱..... هرمزگان
- ۱۲۱..... خلیج فارس
- ۱۲۱..... سواحل
- ۱۲۲..... دریاچه‌های سدها
- ۱۲۳..... همدان
- ۱۲۳..... تالاب‌ها
- ۱۲۳..... تالاب کردخورد
- ۱۲۳..... تالاب پیر سلیمان
- ۱۲۴..... دریاچه‌ها
- ۱۲۴..... دریاچه سد اکباتان
- ۱۲۴..... آبشار
- ۱۲۵..... یزد
- ۱۲۵..... دریاچه‌های سد کریت
- ۱۲۵..... دریاچه سد دره بید
- ۱۲۵..... دریاچه چشمه غربالبیز
- ۱۱۰..... محور رامسر - علم‌ده
- ۱۱۰..... محور علم‌ده - بابلسر
- محور بابلسر - فرح‌آباد و بهشهر - گرگان
- ۱۱۱.....
- ۱۱۱..... دریاچه‌ها و تالاب‌ها
- ۱۱۱..... دریاچه ولشت
- ۱۱۱..... دریاچه ساهون
- ۱۱۲..... دریاچه خضرنبی
- ۱۱۲..... دریاچه استخر پشت
- ۱۱۲..... دریاچه شورمست
- ۱۱۲..... دریاچه عباس آباد
- ۱۱۳..... دریاچه گل‌پل
- ۱۱۳..... دریاچه دریوک
- ۱۱۳..... دریاچه‌های سدها
- ۱۱۴..... تالاب‌ها
- ۱۱۴..... تالاب لپو و پلنگان
- ۱۱۴..... مجموعه تالابی سراندون و بالندون
- ۱۱۵..... تالاب گز
- ۱۱۵..... مرداب کندوچال
- ۱۱۵..... آبشارها
- ۱۱۶..... آبشار ایج یا ده قلو
- ۱۱۶..... آبشار الأمل
- ۱۱۶..... آبشار اکاپل
- ۱۱۶..... آبشار هریجان
- ۱۱۶..... آبشار سواسره
- ۱۱۶..... آبشار شاهاندشت لاریجان
- ۱۱۶..... آبشار زیار (آب شیخ علی خان)

مقدمه

دریاچه‌ها و آبشارها بخش مهمی از ثروت طبیعی هر ناحیه و کشورند که بنا به پتانسیل‌های گوناگونی که دارند، نقش‌ها و منافع متعددی را همراه می‌آورند.

دریاچه‌ها، بویژه دریاچه‌های آب شیرین نه تنها زیستگاه انواع گونه‌های حیات وحش و کانون‌های پرورش و صید ماهی هستند، بلکه با توجه به موقعیت‌های طبیعی، اکوسیستم و نوع سواحل به یکی از مراکز تفرجگاهی و گردشگاهی عمومی تبدیل می‌شوند و از همین رهگذر منافع سرشاری را نصیب مردم محلی می‌کنند.

بطور مثال مرداب انزلی از یکسو مرکز اصلی تخم ریزی ماهیان دریای مازندران و گیلان است و از سوی دیگر با طبیعت منحصر بفرد، واجد ارزشهای گردشگری و طبیعت گردی است. علاوه بر آن ایستگاه مهمی از توقفگاه‌های پرندگان مهاجر است. بدین ترتیب به یکی از محورهای راهبردی در زندگی مردم ایران بویژه مردمان سواحل جنوبی دریای خزر تبدیل شده است. حال اگر ارزش گردشگاهی و طبیعت گردی سواحل دریای مازندران نیز در شمار ارزشهای گردشگری منظور شود، بدون شک مقام و منزلت این مرداب و دریا و سواحل آن شفاف‌تر می‌شود.

سواحل شمالی دریای عمان و خلیج فارس همراه با جنگلهای حرا، منابع عظیم غذایی، امکانات بندری، دریانوردی و انواع پتانسیل‌های گردشگری ساحلی، دریایی و جزیره‌ای، در شمار یکی از منابع عظیم اقتصادی و گردشگری کشور بشمار می‌آیند که متأسفانه به رغم سرمایه‌گذاریهای سنگین هنوز به حداقل امکانات لازم صنعت گردشگری تجهیز نشده‌اند.

دهه‌ها دریاچه کوچک و بزرگ داخلی که در اقصی نقاط کشور پراکنده‌اند، هریک بنا به مقتضیات طبیعی پتانسیل‌های گوناگونی دارند که متأسفانه اکثر آنان نیز به زیربناهای مناسب گردشگری پایدار تجهیز نشده‌اند و به رغم مطالعات نسبتاً گسترده و پتانسیل‌یابی، همواره به دلیل فقدان مدیریت نگهداری و بهره‌برداری، در معرض خطر تخریب و نابودی قرار دارند.

از سوی دیگر اکثر دریاچه‌ها بعنوان مناطق حساس در قلمرو مناطق حفاظت شده قرار دارند و اسناد بهره‌برداری گردشگری از فضای آنها، هنوز به تصویب نهایی سازمان‌های مربوطه نرسیده و معمولاً بهره‌برداری از آنها بطور ناقص و ابتدایی صورت می‌گیرد.

دریاچه‌های فراوانی در پشت سدهای احداثی بزرگ و کوچکی در سراسر کشور پدید آمده

است که به دلیل آب شیرین، رطوبت و رشد گونه های گیاهی مغذی، به زیستگاه گونه های جانوری و بویژه پرندگان تبدیل شده اند و فضای مناسبی را برای گذران اوقات فراغت و بهره برداری های تفرجگاهی و گردشگری پدید آورده اند. از پتانسیل جانی گردشگری اکثر این نوع دریاچه ها نیز بدلیل عدم تجهیزات و تأسیسات لازم بهره برداری نمی شود.

آبشارهای ایران، بیش از آنکه به نظر می رسد، فراوان، جذاب و دیدنی هستند. رشته کوه های البرز، زاگرس و شاخه های فرعی آنها در آذربایجان، خراسان و نواحی مرکزی، سر به فلک کشیده و به کانون های برفگیری تبدیل شده اند. سرشاخه های رودخانه ها و چشمه های فراوانی از این کوه ها سرراز می شوند. آبشارهای ایران در خلال جریان رودخانه ها و چشمه ها، از کوه ها به دره ها و دشت ها پدید آمده اند که برخی از آنها مانند آبشارهای مارگون و بیشه شهرت جهانی دارند.

آبشارها از پدیده های حیرت آور و رازآمیزی هستند که دسترسی به سرچشمه آنها همواره بسیار سخت بوده است. آنان نه یک سرچشمه بلکه هزاران سرچشمه دارند ولی فقط در یک نقطه ظاهر شده و معمولاً از بلندیهای کوه ها و جنگل ها به دره ها سرراز می شوند. حرکت مداوم، چشم اندازهای بدیع و صدای موسیقی آب؛ به جلوه های جذاب رازهای آبشارها تبدیل شده اند و لذا همواره مورد توجه طبیعت دوستان و گردشگران قرار دارند.

در اکثر کشورهای پیشرفته، برای دیدار منتظره آبشارها، سکوه ای ویژه ای احداث گردیده اند که به نقطه دید (View Point) معروف اند و در برخی از کانون های ظهور و جریان آنها، علاوه بر نقطه دید، سایتهای اتراق و استراحت نیز احداث کرده و به تأسیسات خدمات مورد نیاز گردشگران تجهیز کرده اند.

دریاچه ها و آبشارهای کشور عزیز ما ایران، که بخش مهمی از آنها در این کتاب مورد اشاره قرار گرفته اند، گرچه دارای مطالعات مهندسی می باشند، متأسفانه بعلت فقدان تجهیزات لازم، مورد بهره برداری سازمان یافته و مناسب قرار نگرفته اند. نگارنده امیدوار است با توجه به اهمیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی منابع اکوتوریستی از جمله دریاچه ها و آبشارها، با سرعتی هرچه شایسته تر مطالعه، طراحی و به سایتهای گردشگری مناسب تبدیل شوند تا طبیعت گردان و گردشگران ضمن بهره گیری از مواهب آنها، حفاظت و مراقبت از آنها را نیز با کسب آموزشهای لازم سرلوحه اقدامات خود قرار دهند و مردمان محلی همجوار آنها نیز از منافع آنان بهره مند شوند. زیرا از آنچه دارند اگر استفاده شایسته بعمل نیاورند انگار که نداشته اند!

حسن زنده دل

اسفند ۱۳۸۶